

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се пишу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 39.

У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 30. СЕПТЕМБРА 1873.

ГОДИНА III.

ДЕЦУ У ШКОЛУ!

Дан два па ево нам почетка школске године. Која је год општина пријатељ напретку своје школе, та је за време школскога одмора оправила, дотерала и очистила своју школу, набавила јој је све што јој треба, да настава деце може у њојзи успевати, збринула је и довезла је и огрев, да нам наша нејач учеои се књизи не цвокоће зуби. Честита општина није заборавила ни свога учитеља, ако је што са летње оскудице заостало му неиздане плате, то је сад, кад је прибрана летина, покупила рештанцију и издала учитељу своме потпуно, на га је сада минула брига те може одморном, новом снагом да започне свој благословени рад.

То је све већ урадила општина, којој је школа и просвета на срцу. Дао би бог да је свака наша општина тако урадила.

А где још није обављентај посао, оно га ваља живо обавити, јер је ово почетак школске године на врати и у велико је време, да се пописују сва деца од 6—12 година, што по закону морају ићи у школу.

По нашој новој школској уредби, закону који важи за наше школе, треба да је свака општина већ избрала свој школски одбор а одбору је том дужност, да се постара да се сва деца по закону упишу у школу.

Ако одбор хоће да буде усталац у тој ствари, онда мора уписивање деце не овлаш, него својски и ревнсно узети у своје руке, те заредити од куће до куће, обавештујући и разлажући хрђаве последице, што ће постигнути немарне родитеље.

Где одбор заседне у школско здање па ту рахат чека, да му родитељи доведу своју децу на ноге, ту ће све остати по старом, више ће деце шврљати по собаку или ићи за свињама или дремати у запећку, него што ће их бити у школи.

Важна је ствар да сва деца пођу за времена у школу. У нас се одомаћио зао обичаја, да родитељи доводе децу у школу, кад је школа у велико отпочела, кад је учитељ већ у велико одмакнуо у настави. Тако позно доведена деца, не само да ће после

целе године рамати у настави, него ће сметати још и онима, који су у своје време почели редовно да се уче. —

— Зато подајмо сву децу од једанпут у школу.

Велики послови у пољу клоне се своме свршетку и родитељи који су требали своју децу поради тих послова, немају више изговора да их задржавају од школе.

Највећа је жалост што се у нас налазе много родитеља, који мисле да ће кући бог зна колико привредити, ако децу своју на место да их пошљу у школу, терају у трасе за свињама и за другом стоком. Они не рачуне, да им деца у својим најлепшим годинама, где би им се отворио обилан извор знања и честитости, расту као дивље шибље, те кад одврну а они се повијају по својим суровим страстима као трска по ветру.

Наши прости људи не уме ни како да схвате, да је данас од бога гријота ако дете уз толике науке и школе остане слепо код очију. Прост човек ће радо рећи: „Неће мој син бити попа, ни господин, шта ће њему наука, није ми ни дед учио па је боље живио“ а тај исти човек неће да се сети, колико му је тешко било, када није знао што сам да прочита, свога имена да запише; када га је други, као човека који бележи рабош, окламао у најпростијем рачуну.

Ко данас учи и упућује своју децу на добро, тај боље ради него онај који им тече а пушта их да остају у глупости и незнању. Сваки дан нам износи примере како синови богатих отаца умиру под туђим шлотом, пошто је богато наслеђе отишло на буле, на муле, а многи сиромашак, коме је отац просио па га хлебом ранио учио и на добар пут упућивао, сад је човек на своме месту.

Златни дани детинства лете у неповрат. Ко се у младости не учи, тај се после у старости вајка, али је већ доцкан.

На оцу и матери је одговорност и пред богом и пред људма, ако им пород њихов одрасте као зверад, они ће кад тад осетити, да су убили себе и децу

своју не дајући их у школу, да се науче свакоме добру.

За то и опет сад је време кад треба сваки родитељ у својој кући весело да клигне: Децо у школу!

ШТА ХОЋЕ СРБИ ЗАНАТЛИЈЕ.

II.

Ко је прочитао прво правило устава, што је штампано у пређашњем броју овога листа, па видео шта све хоће Срби занатлије — можда се, бар у први мах, мало и убезекнуо, гледајући толики, огромни план, а знајући, како је већим делом худо стање нашега занатлијства; а за таки план треба, богме, новца и то големога новца.

Јесте истина је, Срби занатлије су понајвише људи сиромаси; многи једва се од заната свога хљебом хране. Али, баш тога ради и угљављени су у уставу тако малени месечни улови — по 10 нов. на месец — да и најсиромашнији занатлија може уплаћивати.

Јест истина, Срби занатлије су понајвише убога стања, али узмеш-ли их коле поуздано на тештер, наћи ћеш да их је у Српству у овој царољевини до близу шест хиљада на броју. Узмемо-ли на око само поједине наше вароши, као: Нови Сад, Вршац, Сомбор, Велики Бечкерек, Велику Кикинду, и тако даље, то мало у ком од отих места, а да није по неколико стотина Срба занатлија. И по томе, што никако не би могле изградити занатлије било из којег од тих места појединце — то ће за цело моћи, ако се они здруже из свију, ил бар из више наших места српских. Ако сви, ил бар половина њих пристане у друштво, уту „велику задругу Срба занатлија“, онда ће временом сила учинити; мало по мало, па ће и сав тај огромни план до краја извести, и још много-шта к томе додати и поунити.

Како се дакле види, прва је и најпреча потреба, чим устав тај буде од уг. министарства одобрен (чим добије „потврдне клаузуле“) — да се здружи у то коло братимско што више задругара, Срба занатлија. Тога ради докљонано је у том често спомињаном уставу да се, по правилу десетоме, у свакоме месту краљевине Угарске и с њоме здружене краљевине троједне (Славоније са Сремом, Хрватске и Далмације) прикупи чланова, што више могбуде.

Тој лепој намери наших занатлија са свим пре-красно на руку иде и сам земаљски закон за радности, законски чланак VIII. од године 1872. који важи за Угарску и с њоме здружену краљевину тројну. У глави четвртој овога закона, у правилима 76 до 83. упућују се самајстори дојакошњих цехова, да склапају занатлијске задруге — било посебице свако у своје месту било у заједници из више места из окола. А оваке задруге где се год склопе, добивају по томе закону право рећи, своју судбу у своје руке; задругари таквих дружина биће штоно реч, сами ко-

вачи среће своје (ил, не дај боже, несреће). Није то на пример, мала ствар: тима задругама даје се, да између себе бирају себи пороту (комисију измириваћу) те да могу у стварма задружним сами судити и присуђивати. Даје им се право, да се могу међу собом потпомагати, за своје задругаре се збринути, кад без своје кривице допадну казње год невоље: болести, сиротиње, и тако даље, и тако даље.

И Срби занатлије, имајући доиста то све на уму, закључише, да речена велика задруга занатлијска подстиче, да се у свакоме повећем месту, где Срби живе, склапају оваке мештанске задруге по смислу мало час наговештенога закона за радности, које би после имале да приступе у савез занатлијски. Или да то окренемо другим речма: где год се у ком томе повећем српском месту нађе и упише у задругаре те велике задруге Срба занатлија бар 20 чланова, да ови устроје тамо одељење исте задруге као што смо напред већ споменули.

Те мештанске задруге, или-ти та одељења речене велике задруге, треба да буду свако у своје месту самостално, свако на свом дому свој господар, уде-шавајући своја правила према својим околностима, по својим најпречим потребама — јер ако игде, али у свету занатлијском не да се све на један калун ударити. Сваки крај и свако место има свој адет, своје потребе, прилике и неприлике, једном речи: сваки занат свуда једнако не пролази.

Те задруге, та одељења стајаће у савезу — сачињаваће дакле заједно „велику задругу Срба занатлија“ приносећи од улога од сваког свога задругара по 50 новчића годишње у заједничку касу.

Тако би се дакле дало, да (се ако срећом не буду сви до једног хтели) што више Срба занатлија прибере у ту братимску дружину; и тако би се могао од године до године, како рекосмо, леп новац збирати у заједничку касу, а тиме после на заједничким састанцима изводити, мало по мало, и све оно што по уставу своје хоће Срби занатлије.

Но рећи ће многи, ко сваку крајцару на ракаму посто пута преврће — да је и све то мало за толике намере занатлијске. . .

Ми овога брата упућујемо, код тог ракама да на ум узме на правило треће и четврто реченога устава, те да види, како Срби занатлије, своје стање добро сазнавајући, у коло своје позивају и осталу браћу своју српску, који нису занатлије, да им се нађу на помоћи у тој прекрасној и племенитој тежњи њиној и намери, да им буду задругари: поматачи, или, ком је бог дао на може, и задругари оснивачи.

У маломе народу, као што смо ми Срби данданашњи — велика се дела изводе само тако, ако брат брату руку пружи, те у колу заједнички сад ови онима, су-тра они њима на делу им притеку и напредак им подупру.

Српски народ у ови крајеви смагнуо јеи подигао сам себи Матицу, па народно позориште, па народну штампарију; појединци притекоше, основаше и приумножише толике фондове за штипендије, да се српски млађи нараштај просвећује и свом роду и народу буде на помоћи до послетка — тај српски народ неће тврда срца ни тешке руке бити, и кад данас сутра устреба, мален дарак пружити и фонду „велике задруге Срба занатлија.“ У овој нас вери и нади крeпи дојакошње искуство; та и у заједничком капиталу укинуте задруге Срба занатлија многу је крајцару братски, дарезљиво принео не један Србин незанатлија!

А к свему овоме још и то додајемо, да су друштвене забаве и до јако лепа прилога донеле заједничкој каси занатлијској — и од јако ће и боље, ако бог да добре воље, слоге и напретка.

Ето у кратко, каквим начином хоће Срби занатлије да изведу свој план, по уставу своме, и ето, како и где се уздају, да отворе неиспрљива извора за извађање тих својих смерова, тих својих племенитих намера. Тако хоће Срби занатлије удружењем и братимском припомоћу да крену на боље, да унапреде по могућству и себе, и свој млађи нараштај до послетка. . .

Али, уз добру вољу, уз лепу слогу, у заједничким тим намерама, треба јоште и књигом и науком просвећених покретача. Срби су занатлије, као што сви добро знамо, на жалост нашу, мал-не сви листом на задни, што се тиче књиге и науке. По нашем дознавању, једва и десети међ њима уме читати и писати а камо-ли да, као у других сретних народа, могу они сами из књиге разабрати и поучити се, шта све данас бива у свету радинсм, и како данас унапређују се и напредују занати и радиности помоћу књиге и науке. Зато њима треба, нарочито за овај први мах на почетку, да се нађе браће књижевника, да им вољно као оно свећом засветле по дојакошњој тавнини и мраку: да им буду на руци својим знањем и у књизи разбирањем.

Па, ко је и ту на првоме месту позван, да буде браћи својој занатлијама бар пером и писмом на помоћи?

Прво и прво је позвана на то наша честита омладина, а међу њоме браћа народни учитељи — на част би служило и многоме српском свештенику да браћу занатлије обавесте и упуте на удруживање, и да буду устаоци око тога. Ако ништа друго а оно нека им б. р прочитају и растумаче, шта се о томе пише у нашим новинама, и то би за овај пар доста било.

Где Срби занатлије задруге склопе, омладини би у дужности било, да се нађу тим задругама на услузи као перовође и тајници, што за ово три године дана доиста (и слава им!) чинише многи српски народни учитељи млађега кола. За тим после да свој-

ски настоје у тим задругама, да се учврсти међу задругари братска слога и међусобно поверење и поштовање, и нарочито поуздање у се и постојанство док не би видели успеха и плода од удруживања.

Нека удруживање само иоле добије маха, нека подржи слога и добра воља и збиља у томе бар заједно десет, петнаест година, док данашњи нараштај занатлијски прирасте, да то прихвати и настави — па ће онда наше занатлије и сами своје ствари умети уређивати и унапређивати.

Прилазећи крају овога чланка, не можемо а да још једаред не поновимо оне главне речи своје, то јест: јесмо-ли ми Срби доиста своме опстанку, своме добру и напретку ради, то морамо за тим ићи, да народ наш крај науке и просвете ојача најпре материјално; да у народу нашем буде што више људи самосталних, независимих. А ако ико, то су радници, занатлије и ратари, доиста први који могу то да буду, ако се стањем и имањем унапреде. И по томе, крену-ли на боље слогом, науком и радом та два у српском народу најпретежнија, и на броју највећа сталиша — кренуо је с њима у напред и сав остади народ наш. А стара је српска пословица: ко ради тај и има.

Рад ваља да се и већма одомаћи у нас у опште, а особито у тих наших по првенству радника: занатлија и ратара — рад, ал не само снагом и рукама, него и књигом и разумом, па ће ако бог-да свима добро бити.

То хоће Срби занатлије — и срећан им био и у добри час почетак а срећнији и у бољи непрекидни наставак и постојано истрајање до послетка!

П.

ИЗ СРПСКОГА ЗАНАТЛИЈСТВА. УСТАВ „ВЕЛИКЕ ЗАДРУГЕ СРБА ЗАНАТЛИЈА.“

(Наставак)

Кога главни одбор, ил у ком месту одељење које не прими у задругаре — може се по том позвати годишњој скупштини задружној, и ова га онда без дебате прима ил одбија: једногласно, ил иначе гласањем тајним.

Имена одбијених пријављеника јавља главни одбор сваком одељењу; а одељења пријављују то главном одбору.

Правило 8. — Задругарство престаје:

1. кад задругар умре.
2. кад ко за годину дана ни после опомене не одговори својим дужностима задругарским, или се на измаку треће године заостатак од њега мора судски да истера (Правило 6.).
3. кад ко донадне суда и осуђен буде због каквога простогача злочинства — на пресуда постане правомоћна.
4. кад ко навалице ради о штети ове задруге.

5. кад ко у расправи каквој с киме од сазадругара у стварма задружним, позваи, не би хтео изаћи пред пороту задружну.

6. кад се ко пре истока од 3 године својевољно избрише из задругара, у ком случају не враћа му се ништа од улога.

Ко пре истока трогодишњег својевољно иступи, па после рад буде, на ново да се упише у задругу — плаћа по други пут 5 ф. уписнине.

Правило 9. — Редовни задругари (односно деца њихна — види правило I. број 2. и 3.) учестици су у свему оном, што задруга ова оствари, по правилу 1. устава свога.

Оснивачи, почасници и помагачи имају приступа на задружним годишњим скупштинама; бесплатног уласка на предавању, на јавним састанцима, и где буде, на задружним изложбама; добијају друштвени лист и књиге, које задруга на свет изда, онако, као и редовни задругари.

Деца њихова могу се користити задружним заводима (по правилу I. број 2 и 3.), у чему првенство имају редовни задругари.

ГЛАВА ЧЕТВРТА.

Одељења задругина.

Правило 10. — У ком месту буде бар 20 задругара ове задруге, склапају они међу собом одељење ове велике задруге Срба занатлија.

А где не буде толико задругара на броју (нарочито по селима), бирају они између себе повереника, који ће у име њихово бити у свези с главним одбором задруге ове, и место њега прибирати од њих задругарске улоге на слати заједничкој благајни у Новоме Саду.

Где већ постоје мештанске занатлијске задруге, или где се одјакo најпре самостално оснују — могу оне приступити к овој великој задрузи у савез као одељења (Види правило 1.).

Одељења задруге ове граде себи особита правила према околностима и одношајима свога места а на темељу угар. земаљскога закона за радиности, чланка VIII. 1872. §§ 76 до 83 али с обзиром на овај устав односно на савез задружни — и свако у своје месту по тим се правилима управља и свој посао ради. И ове задруге обвезују се бити у савезу задружном бар за три године дана.

Правило 11. — Редовни задругари ових одељења јесу уједно и редовни чланови ове велике задруге — и свако одељење приноси заједничкој благајни по 50 новчића од улога од свакога тога члана. Исто тако и помагачи одељењски јесу тиме и помагачи велике задруге полуприлогом (по 25 нов.).

Од приређених јавних предавања, и иначе овима сличних забава у своје месту, шаље свако одељење по 10 % од чисте добити.

Старешине одељењске јесу уједно и повереници својих задругара у главном одбору у Новоме Саду.

Правило 12. — Одељења потпомажу у своје месту и на руди суглавноме одбору у свему зарад извађања заједничке или тити савез и е цели, назначене у правилу 1.

Правило 13. — Одељења ова шаљу главном одбору у Новом Саду свака три месеца кратак преглед свога рада — а на четири недеље дана пред годишњу скупштину задружну шаљу иста одељења имена својих задругара и годишњи принос (по 50 новчића од сваког свога задругара, односно по 25 н. од сваког свога помагача, по правилу 3. зач. 2.) заједничкој благајни, с рачуни о свом приходу и расходу и стању и с извештајем о свом годишњем раду.

Имена се уписују у заједничкој књизи задругарској (по правилу 5.); извештај се овај уводи у заједнички извештај задружни, који по том подноси главни секретар годишњој скупштини, где буде, као што и главни благајник износи тамо те рачуне ради јавне заједничке контроле.

Правило 14. — Свако одељење бира изасланике, који иду и заступе одељење своје на годишњој скупштини задружној где буде.

ГЛАВА ПЕТА.

Задружни приход и имање.

Правило 15. Приходи задружни јесу:

1. уписнина од нових задругара,
2. годишњи (односно четврт-годишњи) улози од редовних задругара, и у пола од задружних помагача — с дотичном глобом, где буде.
3. годишњи приноси одељењски, с глобарином где буде,
4. у случају ванредне потребе, од ванредне скупштине разрезани прирези зарад подмирења ванредних трошкова на занатлијске цели.

Имање, односно фонд задружни је:

1. четвртина од целокупних улога и одељењских приноса резервноме фонду,
2. прилози оснивачи,
3. прилози добровољни, од времена на време прикупљени.
4. задружни лист и књиге, које задруга на свет изда, односно хасна која отуд буде.
5. чиста добит од задружних забава, јавних састанака и изложба, које кад приреди главни одбор.
6. одељењски приноси по 10% од чисте добити (Види правило 11. зачело 2.)
7. ствари задружне по процени.

Расход задружни одређује годишња скупштина у своје прорачуну према извађању цели, назначене у правилу 1. Од имања, односно фонда задружнога, троши се само камата.

Имање задружно, новац итд. држи се у благајни под два кључа.

ГЛАВА ШЕСТА.

Руковође и пословође задружне.

Правило 16. — Послове „Велике задруге Срба занатлија“ руководе и врше:

1. годишња скупштина задружна, где по реду буде.

2. главни одбор у Новоме Саду.

3. часници задружни: начелник, почасни начелник заменик начелнику, главни секретар и заменик му, главни (заједнички) благајник и тројица рачунских прегледача.

(Наставиће се.)

РЕПАЧИ.

(Свршетак.)

„Друго име, којим репаче зову, јесте: Тривали, а то ће по грчком рећи: скитница, али у данашњој Србији био је силан народ Тривала, о коме се нигде не вели, да су то били све сами калаша; данашњи Срби, који од чести своје порекло од њих доводе(?) веома би се лепо захвалили на таком поклону; dri значи у келтском храст, а bal — брег; шуме у Србији још и дан данас храстове шуме, отуд они и запаћују толике свиње.“

Не знам извора, из којег је „космополит“ књижевник црпао то историчко знање, али би свакако занимљиво било, кад би нам који брат из Србије разјаснио ту немачку белешку о Србима, не пожалив ни труда, да потражи, живи ли у народу вера у репаче и да ли има каква трага Тривалима.

Но вратимо се к историји.

Треће име, којим су Грци репаче звали, било је: Атлас, а то ће рећи: снажан човек, див, који носи небо; четврто име било им је: Кандуло, то ће рећи: угурсуз. Даље је био репач, коме је име било Алмон, другом опет Амбо, — значи јак човек или јако место. Био је опет репач, који се звао Пасало, а то ће рећи: ексер, реза — по свој прилици отуд, што су и они, као и Цигани, терали ковачки занат.

Грци приповедају, како су Керкопи близу свогва пред поменутог окола Ираклија спаваћива нашли, па га стали задиркивати. Кад се Ираклија пробуди, он их све похвата, сагне их, па их упрти на раме. Пртећи их тако, стану се они кикотати. Ираклије их запита, за што се кикоћу, а Керкопи му одговоре, како их њихова мати вазда световала, да се клоне Мелампига, а они ето баш на њега наидоше, — мислећи од Ираклија, да је Мелампиг. Ираклије се на то насмеја, па их пусти. Старија прича, да се то збило, кад је Ираклије освојио Ихалију, близу Вијотије, где су ти Керкопи живели. Стари Грци показивали су у брдима више Термопила у кланцу поред реке Авопа и место, где се случила та шала са Ираклијом. —

Како су у Ираклију и његовим делима већим делом представљена јуначка дела старих Финичана — јер име: Ираклије донели су из Финиције у Грчку Пелазги (т. ј. поморци) — па како се казује, да је Кадам, један од најстаријих приселаца, који је Тиву саградио, — да је он за иста Финичанин, — — то се може узети, да се оном причом о Ираклију хоће

да каже, како су Пелазги протерали репаче автотоне, па се ту угнездили.

И у Мореји било је репача, бар Иродит у својој VIII. књизи. 73 одсеку вели, да су отаџбеници у Мореји били Кинурци. Како Кион у грчком значи псето ичареп, то мора да су они и Керкопи рођаци и да ту и једни и други племеници једног племена. За иродотова доба још су живели у малој покрајини Тиреји, у кршном источном приморју пелопонизком, јужно од Арга, од прилике онде, где сада роди малвасија. Друго им је утециште било у брдима западне Аркадије. Праотац Кинураца био је Ликаон. — Иродот даље приповеда, како су Аргивљани Кинурце покорили, како су се Кинурци под њима обикли питоми обичајима и поварошили се (појонили се, јер ion значи варош.) Један се део Кинураца и подорчио, т. ј. претопили су се у Дорце, јелинско племе, које је после тројанског рата под Ираклијевићима освојили јужну Грчку, покоривши тамошње отаџбенике, међу њима, да како и Кинурце.

Толико се из историје знаде о репачима. Колико ту имаде истине, колико ли голе гатње, то ће се истом онда видети, кад се што више и поузданије сазна за репаче; узети ствар на лаку руку, па свој суд још сада изрицати, не би било никакo пробитачно, могао би се когод кашње наћи, па рећи, да нам је било брже седло него коњ. Сетимо се само, да су разрезана копита у прастарих грчких коња, као што су на старим грчким приликама извајана и исписана — да је то било све дотле сама гатња, док у саме наше дане палеонтолози не стадоше по грчким пеџинама налазити окамењена така копита, па и читаве окоштине од таквих коња.

Дарвинцима могу репачи послужити као доказ, којим могу бранити своје учење. Ако дарвинова теорија неје само теорија, онда је очевидна ствар, да Керкопи и Кинурци воде своје порекло од репача прамајмуна, а други људи — какве је већ који боје — од бела, црна, црвена и жута куса мајмуна или од такова, у кога танка кост не иде преко хртењаче.

—ци.

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

Како ваља ђубрити.

IV.

II. Животињско ђубре.

У животињско ђубре узимљу се сви они састојци животињског тела, који кад се већ не могу употребити на боље што, употребљују се за ђубрење. Ти састојци јесу стрв, крв, кост, рогови, панци и ношти, длака, парчад коже и т. д.

Када се прибере стрв од прканице и побаца у рупу, онда се свето поспе негашеним кречом, да би што пре узаврело и смрад изгубило, за тим кад се сасуши са тре се у млеко, те даје врло корисно ђубриво. Ову

прашину посипљу после било приликом сејања заједно са семеном по њиви, или зими ил с рана пролећа посипљу њоме слабачке усеве, и у једном и у другом случају користи врло добро.

Животињска крв је врло снажна, у 100 делова крви има 14 делова угљика и 4 делова гушљика, али пре него што ћемо да је употребимо, ваља да се улеже и отруне, јер иначе кад је употребимо, сирову шкотиће. Ако хоћемо да накнадимо једном катастралном јутру онај гушљик, што је утрошило у један род жита и то ђубретом од крви, то нам треба за тај посао 10 цената тог ђубрета. После уљаног усева треба нам 25 цената а после маунастог усева као грашка и сочива треба нам 50 цената ђубрета од крви. Са крвљу од од једног вола можемо да нађубримо 50 квадратних хвати. —

Из овога се види како би се корисно могла употребити она силна крв, што је наши касаци узалуд просипљу.

Кост је још важније ђубриво а наравно је да се кост не може употребити у крупним парчадма, него се мора измлети тако рећи прекрупити, да није крупнија него грашак. Ово коштано ђубре силно припомаже биљци да гради своје зрно а то стога, што у кости има много креча, фосфора и гушљика. Коштано ђубре је корисно тошпој, прлој земљи у којој има много песка и иловаче, са тога ђубрета успевају класови дивно. У 100 делова тог коштанога брашна имаде 7 делова гушљика, те с тога 4 цента тога коштанога ђубрета вреди толико колико 100 цената шталскога ђубрета.

Коштано брашно сина се по њиви, када се сеје или ругом или сејаљком.

Припицано коштано брашно тако звани сподијум изгубив половину гушљика — вреди у пола мање и употребљује се на поправку шталскога ђубрета.

Енглези су први увидели колико вреди ово коштано ђубре, за то купе они кости по целом свету и доносе их на својим бродовима у Енглеску, те су тим ђубретом ђубрећи тако дигли родну снагу своје земље, да се може рећи, да је цветању њиховог газдинства коштано ђубре много допринело.

Рогови, длаке, папци и копите, кожа или боље да речемо све ђубре у наших табака, кожара, сапунџија може се употребити за снажно ђубриво, само га ваља сабити на гомилу те издробити на ситно, посипати га пиштавином па тек кад сазре, носити га на њиве. Но ова творива још је боље мешати са мешаним ђубретом.

III. Биљско ђубре.

Већ смо једном рекли да отруло биље подиже родну снагу земље, говорилисмо и томе како се природа сама труди да богати земљу овим творивом а рекли смо да овај трудеж зове и црницом.

Но човек не треба да се ослони само на природу да му она множи црницу у његовој земљи, него треба да се и сам постара око тога посла. Човек се стара

у том послу, када износи на своје њиве своје шталско ђубре али редак је газдалук, где би залегло шталско ђубре и све оно ђубре што га дојако наређасмо и описасмо. За то ваља да се осврнемо и на биљско ђубре.

Ту нам пре свега упада у очи тако звано зелено ђубрење. јер се оно највише употребљује. А шта је то зелено ђубрење? То је кад се млад, зелен и снажан усев, који још није понео зрно заоре, да му та заорана зелен у земљи иструне и користи усеву, који се за тим посеје у ту њиву.

За зелено ђубрење заорава се обично јесења репица, која се тога ради рано сеје, па кад одврне на 1½—2 стопе високо те развије лист, дођу те је тешким ваљцима испред плуга поваљају а за тим заору.

За зелено ђубрење може се исто тако употребити и пшеница, раж, јечам, зоб, проја, елда и друга рана, али је ваља с ране јесени или с пролећа (према томе како с којим усевом имамо посла) врло на густо посејати па после, кад се усев добро развије, ваља га јуна или јула прво поваљати па после заоравати. И орање ваља исто тако изваљати те причекати док биље у земљи иструне као што ваља, па тек онда по други пут орати. Ако неотруне донде докле биваљало да је отруло, онда боље се окајмо двојачења него чекајмо орање под усев, те кад бацимо усев, оримо у средњу руку, дрљајмо и изваљајмо.

За ово зелено ђубрење употребљује се највише луцернска и црвена штирска детелина.

Када се већ решимо да употребимо своју детелину за ђубрење, ваља, пре него што ћемо то да учинимо, да је пустимо да толико нарасте, да буде згодна за преоравање, јер што је које биље лиснатије и што му је меснатија стабљика, то језгодније за зелено ђубрење. Зато је најзгоднија прво и прво репица, и црвена детелина, елда итд.

Овим зеленим ђубретом тешко је ђубрити мршаве земље, тим земљама ваља прво шталским или минералским ђубретом помоћи да дођу мало на снагу, јер ово зелено ђубре користи само за годину дана и не утиче на потоњи усев. А друго, што је која земља мршавија, то ће на њојзи бити слабији онај усев, што смо га наменили за зелено ђубрење а тај усев треба баш да је снажан, ако хоћемо да нам као ђубре користи. За то тешко да ћемо успети, ако на мршавој земљи сејемо репицу за зелено ђубрење, ту ћемо се помоћи само сејањем еде.

Уљана или олајна погача такођер је снажно биљско ђубре. Снажније утиче на усев него зелено ђубре а уплив јој остаје за више година. У 100 делова уљане погаче има 5% гушљика. Ко хоће да је употреби за ђубрење, тај је напре самеле, па по сина тим брашњом семе приликом кад га сеје.

Славни кемик Стекхардт уверио се опитима да 1 цента уљане погаче утиче на усев толико, колико 17 цената шталскога ђубрета.

Даље је изврсно биљско ђубре пиварска млата особито кад пиштавином поливена иструне. У 100 делова млате има 4% гушљика. За овако ђубрење употребљује се још и шишарица, кад су је табаци већ употребили; ђубре из пивара и шећерница, комина и т. д.

У биљско ђубре спада и плева, шаш, шевар, нилотина, једном речи сваки биљски трулеж, и ма да се и по себи може употребити за ђубрење, ипак је боље, када се ово биљско ђубрење помеша са балегом, те се у тој смеси употребљује за ђубрење, јер му је том мешавином уплив и трајнији и снажнији.

(Наставиће се.)

СА БЕЧКЕ СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ.

(Писмо седмо.)

Као што сам се обећао у прошлом писму — још и даље коју о шведској основ. народној школи прозборити, — то ево сада и чиним, — и то у толико радије, што ова школа заиста заслужује да је наш свет — још више пак браћа учитељи упознаду — и дегод могуће буде ваљало би настојати да се и код нас такове подижу и оснивају.

Шведска школа саграђена је наравски на Бечкој изложби од дрвета и по облику налику је на Американску школу, — Околе ове подигнути су мали вртони пуни разна цвећа и зеља за домаћу потребу, а свако ће видети, да би ваљало и нужно било и код нас тако чинити. — У овим вртovima иучавају се дечица поједине корисне биљке неговати. — Код нас на жалост родитељи веле: не шиљем ја моје дете у школу да буде учитељу баштован, него да учи, — а када ће ми дете тамо радити, онда га у школу не дам, нека код куће ради! — због ових и оваких изговора родитељских и јесте она наредба о школским вртovima, само гола реч на хартији, — а вртова нигде ни од корова. Из врта ступа се у ходник, а из овога у предсобље. или боље рећи у собу где су силни клинови за вешање хаљина и шешира, — овде се такође налази умиваоница и убрис за прљаве — и сваки који је руке успут унрљао, најпре се опере, па тек онда у школску дворану ступа. —

Ступивши дакле у училишћну собу, на први поглед видимо бољи поредак него и у самој Американској школи, јер осим школска наменштаја: као разних слика, — још су и слике из природе — табле су од тако зване американске коже, — сунђера немају — у место овога је налику на четку брисаљка од вуне начињена која се квасити немора, а брише боље него сунђер — све друго је налику на американско као: скамије, само: са врло мало разлике — што у шведских — т. ј. горња писаћа плоча, даје се мало ближе себи повући — и тако онда се дивит и песконица угаже, ова се пак плоча писаћа све дотле неподигне док дете пише, — а кад је исписало, онда се иста

плоча мало гурне — и дивит с песконицом покрије, а плоча се с једним дрвеним клинчићем зашне — дете пак тада нема прилике ни с дивитом ни счим сиграсти се и непазити; у ових скамија ладице су под кључем, где свако дете своје ствари закључати може док у врту ил на пољу ради, а направљене су за поједино дете.

Што се пак даље у овој школи видети може, — а које нити у Американској нити икојој другој школи то је, што ова школа има вазда справа за рачунање, — и почем се у Шведској рачуни по дециметарској системи предају, то су исте справе тако удешене, да се задати примери одма на истим справама очигледно и израђују. — Даље пак земљописне карте (мапе) удешене су тако, да дете четвороуголни папирић на којем је име вароши написано, само узме, и на клин метални који је као игла — и који је на сваком знатнијем месту — вароши и варошици задевен (мапе су прилепљене на дасци) метне; — по овим дакле предавањем земљописа у шведским школама одиста је најпрактичније. — Физикални апарати, у колико се физика у овим основним школама предаје, сви су истој школи у засебном орману стакленом намештени. —

Што је још по најглавније у овој школи и што се сваком допасти мора, то је апарат за чишћење ваздуха, јасан знак и доказ, да се здравље најбоље чувати има — и да само здраво дете може учити и напредовати. —

Да застанемо мало код овог апарата, и да се запитамо, како је код нас и по нашим школама? — ево како. — Има много и много наших школа да те бог сачува — прозори хартијом излепљени — патоса нема, пећке се диме да хоће очи да испадну, кроз врата видиш у школи све и сва, па још декоји учитељ жито и кошуље у школи зими суши — смрад да кад човек унутра уђе хоће падавицу да добије и т. д. — А општине запита ће когод, зар се не старају за исте? — хеј — хеј — општине!! — та оне се старају какве и колики број бикова да набаве, да добре теоце запате, јер за ове се новци добивају — школа, следствено пак деца, то су девета брига, а то су и трошаг, па шта човек више около њих лебди и још већма брине и троши, — ено им напоследку учитеља па нек се он стара, јер он плату вуче! — дакле учитељ и нек учи, и нек нужна у школу а о свом трошку набавља — а јести? то ко веле, не мора се печења, него мало леба и лука!!

И оваки заиста има многих општина на жалост, — но није ми ни воље ни места овде сада говорити о том злу, него прелазим даље на упочето. — У шведској школи се још и осим осталих предмета, и војачко вецбање предаје, за које се у школи као пушке, бајонети, тако добаш и труба налази, — а и ово је заиста добро, јер се дете још за рана научи оном, што га ни после као грађана миномилни не може.

Из наведеног до села о овој школи, сваки ће брат увидети моћи, да Шведска најогромније трошкове о-коло унапређивања школа и просвете жртвује, јер осим свега споменутог и свака школа своју лепу књи-жницу има, из које се учитељ користи не себе ради, но ради народа у којем дела и просвету шири. — Оваке школе дакле са књижицама заводимо — па ће и нас сунце просвете обасјати, док се год на срећ-ну Шведску у том погледу не угледамо — дотле ће мо вазда у оковима незнања лежати, јер и сам први и божанствени учитељ „Христос“ рече: „пропаст твоја од тебе израиљу“ — а ја још додајем: „пропаст твоја народе српски од тебе ће бити и трајаће све дотле, док год ти је школа девета брига и докле год држиш да си дете за то родио, да ти гуске и свиње чува и тим себи још у малоћи слабо и нејако кору леба заскужује а не да учи.“

Напоследку још што се Аустријске школе тиче, ова је заиста на изложби најбоље престављена — али повест те школе сама каже, да је подигнута тек онда када је Шведска у велико готова била — а иста носи име (Muster Schule) за углед школа — кад дакле у ствари и истини исте нема, — то ни ја воље немам о истој говорити чега нема, код мене се зове задати куле у ваздуху, *) а друго остављам још и другој браћи учитељима, који су на изложби били, да по-пуне сву ону празнину, што сам ја случајно из вида изгубио или напоследку и допунити заборавио, — јер сам рад био и друго шта кад сам већ у Бечу ви-лети — а времена или боље да се изразим „аспри“ (новца) баш нисам изобиљао, те сам журио, да све где је шта знатно видим.

Са овим дакле завршујем моја писма — и преда-јем рачун мојој узорној општини молској, на коју би ваљало да се и друге општине угледају — и изри-чем јавно хвала молској општини и свесном престав-ништву молском.

Алекса Докић,
учитељ молски.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

(Извештај Петра Узелца) Трст 22. септембра. У житној рад-њи нема се ни ове седмице никакви ванредни промена заби-љжити. Цене уз пркос укинућа царине на увоз из иностранства, као и по налогу аустро-мађарске владе, унижени цена, за под-воз, по свим жељезничким пругама, особито јужне и оне што Ру-сију с Аустријом, код Волочинске Лемберга скопча непопустише; већ се особито што се пшенице тиче у неколико чвршће др-же, као што је извесна ствар, да ће још знатно крешити.

Промет ове седмице постоје из 11000 мерова пшенице одеске и подунавске 112—114 фунти по 9.90—10.40. Ражи 23.000 крим-ске и подунавске 103—107 фун. 6.85—7 ф. —

Кукуруза 11.000 подунавског и руског располагајуће и на путу наладеће се робе по 5.50—6 ф. за 116 фунти.

Треба говорити да буде на углед.

У.)

Раж и јечам оста занемарено.

Стоваришта састоје се из 12.000 мерова понајвише кукуруза више терета пшенице очекује се, а у руским пристанима то-вари се доста пшенице за овамо, која ће понајвише за Беч и оближњу Немачку извезена бити.

(К) Мол. 4. октобра 1873. Почем се овуда из потисе, јако радини и економи плашили, да кукуруз због велике суше бити неможе, тако је бар сваки морао држати; ови дана овде је берба кукуруза у велико одпочета, и јављам читајућој п. да је кукуруз прилично рода донео, може се рачунати 100 140, до 160 мерица (вика) на ланцу од 2200□. и плаћа се (вика) мерица, или 100 клипова 80 п.

Јошт имам јавити желостну вест, да овде у нашем ме-сту јако мори ангина децу, помоћи нема ни одкуда! Лекарни своју дужност чине, али успеха нема, свако се грози кад види сваки дан 5—6 само србске, а и мађарске толико деце умре, здраво читаво, и тако гледи родитељ ди удави. дете у два три дана: има случајева у 12 сати разболе се и умре;

(Извештај Шипуша и друга) Сисак 5. окт. Кукуруза се свеједнако одржаје у чврстом мњењу и држи се ако прем је од-носно слаб по 4 ф. 90—50 на 85 фун. Сви знакови говоре за то, да ће се ове цене уздржати већ зато, што је залуха и ако смадена да ће до нови привоза једва достати.

Лечма нема.

Зоби се врло мало на пијаци доважа и те се маленкости на јагам по 3 ф. 50 бечки цент покупују. Банацки и Босан-ски терета још нема нити их се може за скоро време недо-статне воде за пловитбу ради надати.

Воде су за пловитбу још недостатне.

Време лепо — сухо.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ?

Пештанске новине дижу читаву хајку на Србе ради кретања око саборских избора у граници, те нас називљу „бунтовницима и издајцима отаџбине.“

У Паризу суде сада маршалу Базену, који предао францу-ску војску код Меца Немцима. Изглед је да ће га као издајницу осудити на смрт.

Угарски сабор отвориће се 8 новембра п. р.

Конференција бирача народне странке у бившем шајкашком батаљону биће 30 септ. у Тителу.

Кнез Милан присуствовао је великој војничкој смотри у Сор-торију а други дан ручао је код председника француске репу-блике Мак Махона, који је кнезу уручио знаке великог крста почастне легије — највећег ордена у Француској.

Цар Вилхем доћи ће такођер да посети светску изложбу овога месеца.

Светска изложба у Бечу затвориће се последњег окт. по римском.

ИЗЈАВА УРЕДНИШТВА.

Белешка о јадној наплати српског свештеника у Будмиру, у Барањи ушла је у 36 бр. „Гл. Народа“ у одсуству уре-дника, а из пештанских листова.

Радо бележимо да је та измишљотина — као што нам липу из Барање — непоштена спекулација, намењена да осрамоти честите Будмирце и Барању у опште. Будмирски свештеник је од своје општине у главном поштено намирен — а ако кубури сам је крив својој невољи.

Уред.